

Kultúrtörténet és közösségi háló

Kamasz- és felnőttkorom kedves olvasmányai voltak Ráth-Végh István művelődéstörténeti érdekességeket, furcsaságokat feldolgozó, különféle kiadásokban megjelent könyvei, például *A sétáló falevél*, *A fáraó átka* és persze *Az emberi butaság kultúrtörténete* című kötetek. A jogász, táblabíró, ügyvéd, író, művelődéstörténész azok közé tartozott, akik élvezetesen és közérthetően írtak akár arról, hogyan képzelték el az egykoriak János pap országát, akár arról, hogyan jött létre a fáraó átkának legendája véletlenszerű halálesetek egymáshoz kapcsolódásának nyomán.

Mai kifejezéssel azt is mondhatnánk, hogy többek között az egykori áhíreket bontotta le, cáfolta finom iróniával, élvezetes stílusban. Sokszor elgondolkodtam rajta, hogy mekkora kincsesbányát jelentenének ma az 1959 decemberében elhunyt írónak a különféle közösségi oldalak, és az azokon – olykor teljesen jó szándékkal – terjesztett, egetverő ostobaságok. Ráadásul Ráth-Végh István nem tudhatott a Dunning-Kruger-hatásról, hiszen azt halála után 40 évvel „fedezte fel” két szociálpszichológus, David Dunning és Justin Kruger a Cornell Egyetemen (Itacha, New York állam, Amerikai Egyesült Államok). A két kutató arra a következtetésre jutott, hogy a korlátozottabb tudású, szakértelmű emberek rendkívül hozzáértőnek tartják magukat olyan területen, amelyen nem azok.

A kutatás ötletét két bankrabló szolgáltatta: McArthur Wheeler és Clifton Earl Johnson két pittsburghi bankot rabolt ki, álcaként pedig az arcukra kent citromlevet használtak, biztosak voltak ugyanis abban, hogy ez láthatatlanná teszi fizimiskájukat a biztonsági kamerák számára... Eme remek álca mögé rejtőzve még integettek is az ipari kameráknak. Állítólag letartóztatásakor Wheeler azt mondta: „De hisz citromlé volt rajtam!” Talán nem meglepő, hogy ezek után pszichológiai vizsgálatnak vetették alá őket, melynek az lett az eredménye, hogy nincs mentális betegségük, egyszerűen csak – ha szabad így fogalmazunk – ostobák. Az önbizalmuk azonban hatalmas volt.

Bár alulírott egyetlen közösségi oldalt használ, azon is elképesztő mennyiségű olyan kommentel találkozok, amelyek igazolják a Dunning-Kruger-hatás meglétét. Legyen szó pandémiáról, politikáról, sportról – vagy szinte bármiről –, embertársaink egy része hatalmas magabiztossággal állítja a legelképesztőbb ostobaságokat. Félreértés ne essék, nem arról van szó, hogy ne lehetne vitatni az orvosok, pszichológusok, matematikusok, fizikusok, kémikusok stb. állításait, felfedezéseit, kutatási eredményeit, ehhez azonban kellene legalább egy alapszintű tudás, illetve annak felismerése, hogy annak a tudásnak korlátai

vannak. Ma már nincsenek és nem is lehetnek mindenhez értő polihisztorok, hiszen mai tudásunk szerint az emberi agy kapacitása is véges – bár vannak, akik ezt is vitatják, az idő dönti el, melyik tábornak lesz igaza. A magunk helyén egyetlen dolgot tehetünk:

ellenőrizzük az információkat, amelyeket elénk tárnak, még akkor is, ha ez ma, a mesterséges intelligenciával manipulált képek és videófelvevételek idején egyre nehezebb.

Fried Noémi Lujza

Csendélet tulipánnal, 1944